

יהושע
פרק ט"ו

כ זאת נחלת מטה בני־יהודה למשפחתם:

מצודת דוד: למשפחתם - הנחלק לכל משפחה לבד.

כא ויהיו הערים מקצה למטה בני־יהודה אל־גבול אדום בנגבה קבצאל ועדר ונגור:

מצודת דוד: מקצה למטה בני יהודה אל גבול אדום בנגבה - העומדים מקצה נחלת יהודה אצל גבול אדום, בדרומה של יהודה.

כב וקיגה ודימונה ועדעדה:

כג וקדש וקצור ויתגן:

כד זיף וטלם ובעלות:

כה וקצור ו חדתה וקריות קצרון היא קצור:

מצודת דוד: וקצור וגו' - ארבע עיירות במקרא זה: "קצור" א', "חדתה" ב', "קריות" ג', "קצרון" היא קצור" ד'. ולא זהו חצור האמור בתחילת המקרא, ולא זהו האמור במקרא שלפני פניו (פסוק כ"ג).

כו אמם ושמע ומולדה:

כז וקצור גדה וקשמון ובית פלט:

כח וקצור שועל ובאר שבע ובנויתנה:

כט בעלה וענים ועצם:

ל ואלתולד וכסיל ותרמה:

לא וקקלג ומדמנה וסנסנה:

לב ולבאות ושלחים ועין ורמון פל־ערים עשרים ותשע וקצריהן:

מצודת דוד: פל ערים עשרים ותשע - ובפרטן תמצא ל"ח, וזהו לפי שתשעה מהן לא נשארו לבני יהודה, כי בני שמעון לקחום מחבל יהודה וזכרות הנה בנחלת בני שמעון, והם: באר שבע, ומולדה, וקצור שועל, ועצם, ואלתולד, ותרמה, וקקלג, ועין, ורמון. וקצריהן - ומלבד חצריהן.

לג בשפלה אשתאול וצרעה ואשנה:

יהושע
פרק ט"ו

יד וירש משם פלב את־שלושה בני הענק את־ששי ואת־אחימן ואת־תלמי ולידי הענק:

טו ויעל משם אל־ישבי דבר ושם־דבר לפנים קרית־ספר:

טז ויאמר פלב אשר־יגה את־קרית־ספר ולכדה ונתתי לו את־עכסה בתי לאשה:

יז וילכדה עתניאל בן־קנז אחי פלב ויתן־לו את־עכסה בתו לאשה:

יח ויהי ו בבואה ותסיתהו לשאול מאת־אביה שדה ותצנח מעל החמור ויאמר־לה פלב מה־לך:

מצודת ציון: ותצנח - ענינו נעיצה, כמו "ותצנח בארץ (שופטים ד:כא)", ורוצה לומר: הפילה עצמה ככת, וכאילו ננעצה בארץ.

מצודת דוד: ויהי בבואה - בבית בעלה. ותסיתהו לשאול מאת אביה שדה - הסיתה את בעלה ופתתה אותו לתת לה רשות שתשאל היא שדה מאביה. ותצנח מעל החמור - הפילה עצמה מעל החמור לנפול בארץ. ויאמר לה פלב מה לך - מה נחסר לך אשר תרצי לשאול עליי.

יט ותאמר תנה־לי ברכה פי ארץ הנגב נתתני ונתתה לי גלת מים ויתן־לה את גלת עליות ואת גלת תחתיות:

מצודת ציון: ברכה - מתנה ומנחה, כמו "קח נא את ברכתי (בראשית ל"ג:יא)". הנגב - ענינו יובש, כמו "פסופות בנגב (ישעיהו כ"א:א)". נתתני - נתת לי גלת - מעין, כמו "גל נעול מעין חתום (שיר השירים ד:יב)", ונקרא כן על שם סבובו וגלגולו. את - עם. עליות - מלשון עליון.

מצודת דוד: פי ארץ הנגב נתתני - חלקת השדה אשר נתת לי מאז, היא ארץ נגובה, מבלי מעיני מים. ונתתה לי גלת מים - לזה אשאל אשר תתן לי חלקת שדה ובה מעין מים. ויתן לה את גלת עליות ואת גלת תחתיות - נתן לה שדה עם מעין ממעל ועם מעין מתחת.

יהושע

פרק ט"ו-ט"ז

מט וַתָּגַהּ וַקְרִית־סִנְיָה הִיא דָּבָר:**נ** וַעֲנַב וְאַשְׁתְּמָה וְעֹנִים:**נא** וַגִּישׁוּ וַחֲלוּ וַגְּלַה עָרִים אַחַת־עֶשְׂרֵה וַתִּצְרִיחֶן:**נב** אָרַב וְרוּמָה וְאַשְׁעֹן:**נג** וַיִּינַם וַיִּנְנוּם וּבֵית־תַּפְּסוּת וְאַפְקָה:**נד** וַחֲמִטָּה וַקְרַנַּת אַרְבַּע הִיא חֲבָרוֹן וַצִּיעֹר עָרִים תִּשְׁעַ וַתִּצְרִיחֶן:**נה** מַעֲוֹן וּפְרָמֶל וַנִּיף וַיִּוֹשָׁה:

מצודת דוד: נזיף - אין זה זיף האמור למעלה (פסוק כ"ד).

נו וַיִּזְרַעְאֵל וַיִּקְדַּעֶם וַתְּנֹחַ:**נד** תִּקְוֹן גִּבְעָה וַתִּמְגַּה עָרִים עֶשֶׂר וַתִּצְרִיחֶן:**נה** תַּלְחֹל בֵּית־צֹר וַגְּדֹר:**נט** וַמַּעַרַת וּבֵית־עֲנוֹת וְאַלְתֵּקוֹן עָרִים שֵׁשׁ וַתִּצְרִיחֶן:**ס** קַרְיַת־בְּעַל הִיא קַרְנַת יַעֲרִים וְהַרְבֵּה עָרִים שְׁתַּיִם וַתִּצְרִיחֶן:**סא** בַּמְדְּבָר בֵּית הָעֶרְבָה מְדִין וּסְכָכָה:**סב** וַהַנְבָּשׁוּן וְעִיר־הַמַּלַּח וְעִין גְּדִי עָרִים שֵׁשׁ וַתִּצְרִיחֶן:**סג** וְאַת־הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא־יִכְלוּ בְּנֵי־יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם וַיִּשָּׁב הַיְבוּסִי אֶת־בְּנֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

מצודת דוד: ואת היבוסי - שם האומה. לא יכלו בני יהודה להורישם - כי גם להם חלק מה בירושלים עם בני בנימין, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (זבחים נג): "רצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין".

א וַיֵּצֵא הַגּוֹרֵל לְבְנֵי יוֹסֵף מִיִּרְחֹן וַיִּרְחֹן לְמִי יִרְחֹן מִזְרְחָה הַמְּדַבֵּר עֲלֶיהָ מִיִּרְחֹן בְּקֶרֶת בֵּית־אֵל:

מצודת דוד: ויצא הגורל לבני יוסף - הם מנשה ואפרים ונטלו סמוכים זה לזה אבל כל אחד נטל חלק לבד, וגם נחלתם מלאו כל האורך של ארץ ישראל ממזרח למערב, וכמו נחלת יהודה. מירחון יריחו למי יריחו מזרחה - מן הירדן שממול יריחו התחיל למשוך הגבול ובא אל מזרח מי יריחו, והוא גבול

יהושע

פרק ט"ו

לד וַתְּנַחַח וְעִין גַּזִּים תַּפְּסוּת וְהַעֲיָנָם:**לה** יַרְמוֹת וְעַדְלָם שׁוֹכָה וְעַזְקָה:**לו** וְשִׁעְרֵיב וְעַדִּיתִים וְהַגְּזֵרָה וַגְּזֻרְתִּים עָרִים אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וַתִּצְרִיחֶן:

מצודת דוד: והגזרה וגזרתים - היא עיר אחת ונקראה בשתי השמות.

לז צָנֹן וַתִּדְשָׁה וּמַגְדֵּל־גָּד:

מצודת דוד: צנן וגוי' - גם אלו עמדו בשפלה, אולם במחוז אחרת, ולזה מנה אלו לעצמן ואלו לעצמן, וכמו כן נאמר בכל מקום שמנה, אלו לבד ואלו לבד.

לח וַדְלַעַן וְהַמַּצְפָּה וַיִּקְתָּאֵל:**לט** לְכִישׁ וּבְצַקַּת וְעַגְלוֹן:**מ** וּכְבוֹן וְלַחֲמַס וּכְתִלִּישׁ:**מא** וַגְּזֻרוֹת בֵּית־דָּגוֹן וְנַעֲמָה וּמַקְזָה עָרִים שִׁש־עֶשְׂרֵה וַתִּצְרִיחֶן:

מצודת דוד: וגזרות בית דגון - הן שתי עיירות, האחת גדרות, והשנית בית דגון.

מב לְבָנָה וְעַתָּר וְעֶשֶׂן:**מג** וַיִּפְתַּח וְאַשְׁנָה וַנְּצִיב:**מד** וַקַּעִילָה וְאַכְזִיב וּמְרַאשָׁה עָרִים תִּשְׁעַ וַתִּצְרִיחֶן:**מה** עַקְרוֹן וּבְנַתְיָה וַתִּצְרִיחֶן:

מצודת ציון: ובנתיה - הכפרים הסמוכים אליה.

מו מַעַקְרוֹן וַיִּמָּה כָּל אֲשֶׁר־עַל־יַד אֲשֶׁדּוּד וַתִּצְרִיחֶן:

מצודת ציון: על יד - על מקום, כמו "יד אבשלום" (שמואל ב י"ח:ח).

מצודת דוד: מעקרון וימה - מעקרון לצד המערב היה ליהודה כל הערים אשר אצל מקום אשדוד, וגם חצרי הערים ההם.

מז אֲשֶׁדּוּד בְּנַתְיָה וַתִּצְרִיחֶן עֲנָה בְּנַתְיָה וַתִּצְרִיחֶן עַד־נַחַל מַצְרַיִם וְהַיָּם הַגָּבוֹל הַגָּדוֹל וַגְּבוּל:

מצודת דוד: עד נחל מצרים - שהיה בדרומה של יהודה. והים הגדול - רוצה לומר: ועד הים הגדול, שהיה במערבו. וגבול - גם גבול הים, הם האיים אשר ביים, אף הם לנחלת יהודה יחשבו.

מח וּבְקֶרֶת שְׁמִיר וַיִּתְּיֵר וְשׁוֹכָה:

יהושע

פרק ט"ז-י"ז

מצודת דוד: וַיֵּרֶד מִיְּנוּקָה עֲטֻרוֹת - כי שם כלה הרוחב, וירד משם כלפי המזרח אל עטרות. ופגע בַּיְרִיחוֹ וגו' - הגבול פגע ביריחו, רוצה לומר: במי יריחו, ועבר דרך בה וכלה הגבול אל הירדן.

ח **מתפוח** ילך הגבול למה נחל קנה וקניו תצאתיו הנה זאת נחלת מטה בני־אפרים למשפחתם:

מצודת דוד: מתפוח וגו' - היא עמדה אצל הירדן בגבול מנשה, אבל היתה לאפרים כמו שכתוב בענין, וממנה היה נמשך גבול כלפי המערב ובא אל נחל קנה מנגב וסופו כלה אל הים, ובמקרא שלאחריו מפרש מה ענין הגבול הזה. זאת וגו' - רוצה לומר: הגבול האמור במקראות שלפניו, סביב נחלת מטה בני אפרים הנחלק לכל משפחה ומשפחה.

ט **והערים המבדלות לבני אפרים בתוך נחלת בני־מנשה פלי־הערים וחצריהן:**

מצודת דוד: והערים המבדלות לבני אפרים וגו' - רוצה לומר: הערים של בני אפרים אשר היו מובדלות ומופרשות מגבול נחלתו, המה עמדו בתוך נחלת בני מנשה בהגבול האמור במקרא שלפניו. פלי הערים - אשר עמדו באורך הגבול ההיא, המה וחצריהן היו של בני אפרים.

י **ולא הורישו את־הפנעני היושב בגזר וישוב הפנעני בקרב אפרים עד־היום הנה ויהי למס־עבד:**

מצודת דוד: ולא הורישו את הפנעני היושב בגזר - חוזר על בני אפרים, כי גזר היה מנחלתם מן הערים אשר עמדו בהגבול ההולך מתפוח אל הים. ויהי למס עבד - רוצה לומר: לא מס ממון, כי אם מס עבודה בגוף.

יא **ויהי הגורל למטה מנשה פי־הוא בכור יוסף למכיר בכור מנשה אבי הגלעד כי הוא הנה איש מלחמה ויהי־לו הגלעד והבשן:**

מצודת דוד: ויהי הגורל למטה מנשה פי הוא בכור יוסף - רוצה לומר: אף שהוא הבכור והיה אם כן מהראוי לקחת גורלו ראשון, מכל מקום נתאחר מלקחת גורלו עד שלקח אפרים תחילה ואחר זה היה הגורל למטה מנשה, וזה היה בעבור ברכת יעקב שהקדימו בכל דבר. למכיר בכור מנשה - רוצה לומר: אבל בבני מנשה שלא היתה סיבה מה להקדים הצעיר להבכור, לזה לקח הבכור תחילה. אבי

יהושע

פרק ט"ז

הדרומי מן המזרח כלפי המערב. המזכר עלה מיריחו - רוצה לומר: ממי יריחו עלה אל המדבר, ובא בקר בית אל - ולא זהו בית אל הקרויה לזו.

ב **ויצא מבית־אל לונה ועבר אל־גבול הארפי עטרות:**

מצודת דוד: ויצא מבית אל לונה - רוצה לומר: מנגב לזו כמו שכתוב בגבול בנימין.

ג **וירד־למה אל־גבול היפלטני עד גבול בית־חורן תחתון ועד־גזר וקניו תצאתו גמה:**

מצודת דוד: וירד גמה - לצד המערב. עד גבול בית חורן תחתון - רוצה לומר: מנגב לבית חורון תחתון. וקניו תצאתו גמה - סוף הגבול כלה אל הים הגדול.

ד **וינחלו בני־יוסף מנשה ואפרים:**

מצודת דוד: וינחלו בני יוסף מנשה ואפרים - בהרצועה ההיא נחלו מנשה ואפרים.

ה **ויהי גבול בני־אפרים למשפחתם ויהי גבול נחלתם מזרחה עטרות אדר עד־בית חורן עליון:**

מצודת דוד: למשפחתם - להנחלה הנחלקת לכל משפחתם. ויהי גבול נחלתם מזרחה וגו' - גבול הרוחב הפונה למזרח היה מעטרות אדר שעמדה בצפונה של בנימין, עד בית חורון עליון שעמדה בנחלת אפרים. ולפי שמבית חורון עליון נתארך עוד הגבול כלפי מערב כמו שכתוב בענין, אם כן גם שם היה גבול ברוחב, לזה אמר מזרחה, רוצה לומר: גבול הרוחב הפונה למזרח, ולא הגבול הפונה למערב.

ו **ויצא הגבול הנהמה המממתת מצפון ונסב הגבול מזרחה תאנת שלה ועבר אותו ממזרח ינוחה:**

מצודת דוד: ויצא הגבול הנהמה המממתת מצפון - מבית חורון עליון יצא הגבול להתארך עוד כלפי המערב מצפון למממתת שהיתה מנחלת מנשה. ונסב הגבול מזרחה תאנת שלה וגו' - להרוחב כלפי הצפון למזרחה של תאנת שלה, ועבר את כל אורך תאנת שלה, ולא עבר סמוך לה כי אם ממזרח של ינוחה אשר עמדה למזרחה של תאנת שלה, ולא היה מנחלת אפרים לא תאנת שלה ולא ינוחה, ומנחלת מנשה היו.

ז **וירד מינוקה עטרות ונערתה ופגע ביריחו ויצא הירדן:**

יהושע פרק י"ז

העשרה מחוזות, לא פחות ולא יותר, כי החשבון הזה היה ראוי להם.

יז וַיְהִי גְבוּל־מְנַשֶּׁה מֵאֲשֶׁר הַמְּקַמֶּתֶת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי שְׂכֵם וְהַלֵּךְ הַגְּבוּל אֶל־הַיַּמִּין אֶל־יֹשְׁבֵי עֵין תַּפּוּחַ:

מצודת דוד: וַיְהִי גְבוּל מְנַשֶּׁה מֵאֲשֶׁר הַמְּקַמֶּתֶת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי שְׂכֵם - הרוחב מצפון כלפי הדרום היה מגבול בני אשר אשר נחלו מצפון מנשה עד מכמתת, שעמדה מול מקצוע דרומית מערבית של נחלת אפרים, לפני שכס שהיתה משל אפרים אשר עמדה במקצוע דרומית מערבית. וְהַלֵּךְ הַגְּבוּל - מן המערב כלפי המזרח בצד הצפון. אֶל הַיַּמִּין וגוי' - פונה היה באלכסון אל הדרום, ובא אל יושבי עין תפוח.

יח לְמְנַשֶּׁה הָיְתָה אֶרֶץ תַּפּוּחַ וְתַפּוּחַ אֶל־גְּבוּל מְנַשֶּׁה לְבְנֵי אֶפְרַיִם:

מצודת דוד: לְמְנַשֶּׁה הָיְתָה אֶרֶץ תַּפּוּחַ וגוי' - המקומות אשר סביב תפוח, אבל העיר תפוח עצמה עם שעמדה בגבול מנשה, עם כל זה היתה לאפרים.

יט וַיֵּרֶד הַגְּבוּל נַחַל קָנָה נֹגֵבָה לְנַחַל עָרִים הָאֵלֶּה לְאֶפְרַיִם בְּתוֹךְ עָרֵי מְנַשֶּׁה וּגְבוּל מְנַשֶּׁה מֵצַפּוֹן לְנַחַל וַיְהִי תְּצַאֲתֵינוּ הַיָּמָה:

מצודת דוד: וַיֵּרֶד הַגְּבוּל נַחַל קָנָה נֹגֵבָה לְנַחַל - רוצה לומר: הגבול אשר ירד מתפוח לנחל קנה מדרום לנחל האמור למעלה, הערים האלה אשר עמדו בהגבול ההוא המה היו לאפרים עם שעמדו בתוך ערי מנשה, וכמו שכתוב למעלה. וַיְהִי תְּצַאֲתֵינוּ הַיָּמָה - סוף גבול מנשה כלה אל הים.

כ נֹגֵבָה לְאֶפְרַיִם וְצַפּוֹנָה לְמְנַשֶּׁה וַיְהִי הַיָּם גְּבוּלוֹ וּבְאֲשֶׁר יַפְגְּעוּן מֵצַפּוֹן וּבִישׁשׁכָר מִמְּזֻרְחַת:

מצודת ציון: יַפְגְּעוּן - יפגשון.

מצודת דוד: נֹגֵבָה לְאֶפְרַיִם וְצַפּוֹנָה לְמְנַשֶּׁה - בהרצועה שלקחו בני יוסף, לקח אפרים בדרומה ומנשה בצפונה. וַיְהִי הַיָּם גְּבוּלוֹ - של מנשה. וּבְאֲשֶׁר - בגבול אשר. יַפְגְּעוּן - מנשה עם אשר בצפון מנשה. וּבִישׁשׁכָר מִמְּזֻרְחַת - כי נחלת יששכר היתה אצל הירדן למזרחה של מנשה.

יהושע פרק י"ז

הגלעד - על שם בנו גלעד היה נקרא, או רוצה לומר: שר הגלעד, ואמר על שם סופו. **פי הוא הנה איש מלחמה** - ובחר לשבת בעבר הירדן על הספר במקום סכנה להראות לגוים את גבורתו, ולזה היה לו הגלעד והבשן.

כב וַיְהִי לְבְנֵי מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבְנֵי אַבִּיעֶזֶר וּלְבְנֵי־חֶלֶק וּלְבְנֵי אֲשֵׁרֵי־אֵל וּלְבְנֵי־שְׂכֵם וּלְבְנֵי־חֶפֶר וּלְבְנֵי שְׁמִידָע אֵלֶּה בְנֵי מְנַשֶּׁה בְּיַם יוֹסֵף הַנּוֹתָרִים לְמִשְׁפַּחְתֶּם:

מצודת דוד: וַיְהִי לְבְנֵי מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים לְמִשְׁפַּחְתֶּם - רוצה לומר: ואחר זה היה הגורל לבני מנשה הנותרים, לכל משפחה ומשפחה. הַנּוֹתָרִים לְמִשְׁפַּחְתֶּם - לפי שנאמר בענין (פסוק ו') שאף נקבות מבני מנשה לקחו נחלה, לזה אמר הזכרים שבמשפחתם.

כג וּלְצִלְפַּחַד בֶּן־חֶפֶר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מְקִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לֹא־הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחֲלָה וְנַעֲמָה חַגְלָה מְלָכָה וְתַרְצָה:

כד וַתִּקְרָבָנָה לְפָנָי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי וַיְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן וּלְפָנָי הַנְּשִׂאִים לֵאמֹר יְהוָה צִוָּה אֶת־מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה לְתִתְּלָנָהּ בְּתוֹךְ אַחֵינוּ וַיִּתֵּן לָהֶם אֶל־פִּי יְהוָה בְּתוֹךְ אֶתִּי אֲבִיָּהוּ:

מצודת דוד: לְתִתְּ לָנָה בְּתוֹךְ אַחֵינוּ - רוצה לומר: אחי אבינו. וַיִּתֵּן לָהֶם אֶל פִּי ה' - על פי ה', במצותו.

כה וַיִּפְּלוּ חֲבֵלֵי־מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבָד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד וְהַבֶּשֶׂן אֲשֶׁר מֵעֶבֶר לִירְדֵן:

מצודת ציון: חֲבֵלֵי - המחוזות יקראו חבלים על שם כי בחבל יחולק נחלה, כמו "ואדמתך בחבל תחלק" (עמוס ז:יז).

מצודת דוד: וַיִּפְּלוּ חֲבֵלֵי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה - בארץ ישראל עצמה לקחו עשרה מחוזות.

כו כִּי בָנוֹת מְנַשֶּׁה נָחְלוּ גַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי וְאֶרֶץ הַגִּלְעָד הָיְתָה לְבְנֵי־מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים:

מצודת דוד: כִּי בָנוֹת מְנַשֶּׁה נָחְלוּ גַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי וְאֶרֶץ הַגִּלְעָד - רוצה לומר: לפי שבנות מנשה גם המה לקחו נחלה, ובני מנשה הנותרים לקחו ארץ הגלעד, לזה היה ראוי ונכון שיקחו בארץ ישראל עצמה אלו